

Op de kleintjes letten

Momenteel zijn een paar honderd ambtenaren bezig met „heroverwegen”. Zij moeten uitzoeken of er in de afgelopen decennia in de overheidssector een zekere wildgroei van overheidsvoorzieningen is ontstaan. Op de 28 beleidsterreinen die zijn aangewezen voor de heroverweging moeten substantiële bezuinigingsmogelijkheden worden gevonden, die vervolgens onderwerp van discussie moeten worden bij de komende kabinetsformatie.

Zo'n heroverweging van collectieve uitgaven is alleszins redelijk. Decennia lang kon de overheid dank zij de hoge economische groei tal van leuke dingen voor de mensen organiseren, en tal van (onoverzichtelijke) steunregelingen in het leven roepen, die, nu de economische situatie wat minder is geworden, wel eens wat kritischer mogen worden bekeken. Buiten dat spreekt zoiets als een heroverweging van uitgaven een econoom natuurlijk sterk aan. De economie houdt zich immers juist bezig met de verhouding tussen middelen en doeleinden.

Naast de nu ingezette heroverweging, die zich vooral afspeelt op *macroniveau* en waarbij beleidsalternatieven moeten worden ontwikkeld, is er echter nog een andere benadering mogelijk in de speurtocht naar de mogelijke bezuinigingen. Dat is om op *microniveau* te bezien in hoeverre de produktie van overheidsvoorzieningen doelmatiger kan worden aangepakt. Zoals bekend is het beeld dat de burger van de efficiency van het overheidsoptreden heeft in het algemeen niet bijzonder gunstig. Zo zou vanwege het ontbreken van de verlies- en winstrekening de produktiviteit van ambtenaren aanzienlijk lager liggen dan die van hun collega's in de marktsector.

Eénmaal per jaar wordt ons een, zij het bescheiden, inzicht geboden in de mogelijke ondoelmatigheid van het overheidsapparaat. De Algemene Rekenkamer controleert namelijk achteraf de overheidsuitgaven (d.w.z. ze neemt een steekproef) en doet daarvan ieder jaar verslag. De controle van de Rekenkamer is gericht op het rechtmatigheids- en doelmatigheidskarakter van de uitgaven. Het gaat er daarbij niet alleen om of er wel zuinig genoeg met gemeenschapsgeld is omgesprongen, maar ook of de structuur van de organisatie en de procedures bij de uitvoering de toets van de efficiency kunnen doorstaan.

Het verslag van de Rekenkamer biedt altijd weer een aardige blik in de keuken van het ambtenarenbedrijf, zo ook het *Verslag 1980* dat onlangs is uitgekomen. Bij de Dienst Luchtvaart van de Rijkspolitie, is de bezettingsgraad van luchtvaartuigen onvoldoende, en het zelfde geldt voor de radarwagens (voor de snelheidscontrole) van de Rijkspolitie. Verder geven gemeenten te gemakkelijk bijstandsuitkeringen en heeft door een fout van het Ministerie van Justitie een demonstratie tegen UCN in Almelo f. 500.000 te veel gekost. Het postdistrict 's-Gravenhage bleek voor ruim vijf ton uniformkleding in voorraad te hebben (vooral incurante maten), terwijl er een centraal Kledingbureau van de PTT is, belast met het verstrekken van uniform- en werkkleding. (Gelukkig meldt de Rekenkamer dat de in 1979 ingestelde *Commissie Modernisering Uniformkleding* van de PTT zich met deze zaak zal bezighouden).

Hoewel dit slechts een willekeurige greep is uit de vele zaken die de Rekenkamer aan de orde stelt, blijkt wel dat

de Kamer een uiterst nuttige „waakhondfunctie” heeft (zowel ex post als ex ante). Zeker in een tijd waarin na vrijwel elke nieuwe economische voorspelling weer additionele bezuinigingen moeten worden gevonden, lijkt het speurwerk van de Rekenkamer mooi meegenomen. Daarom is het verbazend dat haar optreden toch niet altijd als zodanig wordt gewaardeerd. Al jarenlang beklagt de Rekenkamer zich erover dat bewindslieden pas na rappel of herhaald rappel antwoorden op brieven, waarin bepaalde zaken aan de orde worden gesteld, of waarin om opheldering wordt gevraagd. Naar aanleiding van het *Verslag over 1977* heeft de Vaste Commissie voor de Rijksuitgaven van de Tweede Kamer de minister-president gevraagd of hij met zijn kabinet zou kunnen overleggen of er m.b.t. de correspondentie met de Rekenkamer „redelijke termijnen” in acht konden worden genomen. In november 1978 kon de premier de Commissie berichten dat was overeengekomen brieven van de Rekenkamer binnen twee à drie maanden te beantwoorden. Bij overschrijding van die termijn zouden in ieder geval de oorzaken van het oponthoud worden bekendgemaakt.

Uiteraard heeft de Rekenkamer ook deze overheidsbeslissing aan een nader onderzoek onderworpen. Uit het onderzoek blijkt dat van de 102 brieven die door de Rekenkamer in de eerste vier maanden van 1980 werden verstuurd er slechts 17 (14%) op tijd werden beantwoord. Van de 85 brieven waarop een reactie was uitgebleven, waren er begin van dit jaar nog 35 niet beantwoord. Er is zelfs sprake van een verslechtering van de reactiesnelheid van de bewindslieden. In de eerste vier maanden van 1979 werd nog 50,4% van de brieven binnen de gestelde termijn beantwoord.

De Rekenkamer noemt in haar verslag een voorbeeld van een „wel zeer trage afhandeling van zaken”. Het betreft hier de correspondentie met de minister van Verkeer en Waterstaat over de steunverlening door het rijk aan een vereniging voor zweefvliegactiviteiten. In augustus 1978 is door de Rekenkamer de vraag voorgelegd of het uit een oogpunt van financieel belang voor 's rijks kas niet gewenst was opnieuw te overwegen in welke mate en verhouding steun aan de zweefvliesport kan worden verleend. De Rekenkamer stelt dus een soort heroverweging voor. Niettemin heeft de Rekenkamer, na vijf herinneringsbrieven te hebben verzonden, pas eind vorig jaar antwoord van de minister gekregen.

Bewindslieden, die zonder uitzondering de noodzaak tot bezuinigingen in de collectieve sector benadrukken, zouden er goed aan doen ervoor te zorgen dat de Rekenkamer niet nodeloos in de uitoefening van haar uiterst zinvolle taak wordt belemmerd. Ze maken zich ongelooftwaardig, en dragen bij tot het algemene gevoel dat er slechts selectief wordt ingeleverd, als ze de indruk wekken niet op de kleintjes te willen letten, terwijl daar voor de overheid (evenals voor de grote kruideniers) juist veel kan worden gewonnen. Want dat het bij de overheid nogal eens ontbreekt aan doelmatigheid, doeltreffendheid en gepaste soberheid, is wel zeker.

T. de Bruin